

Kerkdienst Janskerk 8 mei 2016

Thema: bevrijding van de beproeving

Lezing: 'en breng ons niet de beproeving binnen, maar red ons van het kwade' (Mattheus 6 : 13)

Voorganger: Harry Pals (gemeentepastor protestants)

Inleiding

Deze bede gaat er van uit dat er een zelfstandige macht van het kwaad is, die ons in de greep heeft, die ons verleidt om maar 'gewoon' mee te doen. Die er is niet alleen in de Londense city, maar ook wij zitten erin verwickeld. Heel realistisch is dit. Maar sterker dan ooit is bidden hier ook bewustwording, het begin van verzet, de weigering je uitgeleverd te voelen aan wat binnengeslopen en overgedragen en 'normaal' bevonden is. Het is een schreeuw naar de Eeuwige 'red ons van wat zich in ons genesteld heeft' - dan vol vertrouwen en hoop de lofzang inzetten die in de liturgie van de kerk aan het gebed is toegevoegd: 'want van Jou is de kracht, de heerlijkheid en het Rijk, voor altijd. Amen.' Zo moge het zijn, zo zal het zijn.

De lezing

Het gebed dat Jezus ons als richtgebed voorbidt - het 'Onze Vader'- brengt ons in het tweede deel bij onszelf, bij ons eigen leven. In 3 geladen zinnen benoemt Jezus voor ons de kern ervan. Dag aan dag leven, met het brood dat ons en allen toekomt. Herstel van wat fout is: omdat God dat aan ons doet, kunnen wij dat aan elkaar doen, dat loopt parallel.

En dan bidt Jezus ons voor, voor ons: '...en breng ons niet de beproeving binnen, maar red ons van het kwade'. [Mattheus 6 : 13]

Woorden ter overweging

Een aantal van ons komt net terug van het EUG-weekend in Gorssel. Heerlijk 3 dagen in de zon 'Vrij uit leven', de vrijheid beleven. Heerlijk ongecompliceerd, dat was het.

Het lied van Oosterhuis dat we net zongen, 'Lied om vrijheid', compliceert. Vrijheid is niet wat het lijkt, het is iets met meerdere lagen, een verraderlijk begrip - in deze nadagen van bevrijdingsdag een veelzeggende illustratie bij 'leid ons niet in verzoeking'.

Vrijdagmorgen bespraken we met een groepje op het weekend meerdere gedichten over vrijheid, waaronder dit lied-als-gedicht.

Wij kwamen hierop uit: Het is verleidelijk vrijheid als iets onbeperkts, als grenzeloos en onverplichtend op te vatten. Maar mijn vrijheid wordt ingeperkt door de ander die ik raak, die *mij* raakt. En vrijheid stuit ook op de grens van de angst in mij, de angst om de vrijheid aan te kunnen, de behoefte om de pijn van de vrijheid te ontlopen. Ware vrijheid heeft te maken met moed om je verlangen toe te laten, dat wat wij wel weten: 'eigenlijk zou ik, zouden wij...' - maar 'eigenlijk' geeft al aan dat wij het toch niet doen. We zijn minder vrij dan we denken: we zitten vast aan allerlei gewoontes, innerlijke stemmetjes, ongepraat gedrag, verborgen verleiders. Vrijer dan ooit zijn we, maar allemaal dezelfde keuzes, trends, mode. Ik wilde een blouse met korte mouwen aandoen in dit warme weer, maar meende te weten dat dat uit de mode is - bespottelijk. De reclame schreeuwt ons toe: dit is wat u wilt! - en niemand is daar immuun voor. En misschien zou je wel eens geen moederdag willen vieren.

Het lied heeft een remedie, een medicijn: middenin gaat het over 'heugenis aan het woord in den beginne, licht...' - weten van onze herkomst. En daarvóór: 'niet kunnen laten / een stad te zien, een tuin, doorschijnend water' - weten van onze toekomst. En daartussenin de herinnering aan 'de nacht over het middaguur' - wat is dat? Ik denk: Goede Vrijdag, het kruis door al onze berekeningen, maar ook dat weer goddelijk doorkruist door 'voorgevoel van liefde duurt het langst'- Pasen, opstanding, schepping nieuw. Het is 'gaan op de vleugels van een lied' - gaan, met nieuwe dynamiek, zoals iemand zei...

Het lied is een vorm van bewustwording: vrijheid is niet goedkoop en gemakkelijk. Wij worden uitgedaagd om tussen de werelddagen moedig te durven leven, weg van de wanhoop de weg van de hoop gaan.

En daar helpt bidden bij: dat is *door-zien*, tot op de verborgen kiemen, ten goede en ten kwade.

Ja, ook ten kwade. In ons leven komen we het tegen: het raadsel van het kwaad, het verzet tegen het goede van Gods schepping. Waarom is het er? Jezus bidt ons in dit gebed voor: dat ligt niet alleen in anderen, in de enge buitenstaander - geen wij-zij-denken; het kwade ligt ook in mij, in ons, aan onze kant. Wij zijn niet immuun voor het kwaad, wij kunnen aangetast, aangevreten worden door het kwaad. Het kan zich als een boze macht in ons nestelen.

Het grootste kwaad is 'gewoon' meedoen. De 'banaliteit van het kwaad' - door Hannah Arendt gemunt in haar analyse van de Duitse oorlogsmisdadiger Adolf Eichmann, breed aanwezig in mensen die wegkeken, uit begrijpelijk zelfbehoud, angst, onmacht, zorg voor naasten of voor eigen hachje. In Duitsland - en in Nederland, in Utrecht - scherp aangegeven afgelopen woensdagavond door burgemeester Van Zanen tijdens de 4-mei-herdenking op het Domplein.

Waar komt dit vandaan? Uit mezelf, mijn geschiedenis, mijn genen? : 'Zo ben ik nu eenmaal...' - dat is lijdelijk, passief: ik kan er niets aan doen. Het werd en wordt ook nog wel eens 'vroom' gezegd: het komt uit God, God probeert ons uit, wil wel eens zien of we overeind blijven. Nee, zegt Jakobus, zo is God niet, daar komt het kwaad ook niet vandaan. Hoe kan Jezus ons dan voorbidden: 'breng ons niet de beproeving binnen'? Maak er geen systeem van. Het gebed is een schreeuw naar de hemel om weg te mogen blijven bij de boze verleiding, bij de verleidelijke stemmetjes die je voorspiegelen: het kan niet anders..., het is nu eenmaal zo... Red ons daaruit, uit ons geloof, ons bijgeloof, dat het er geen ontkomen aan is.

Dat is de grootste verleiding van het geloven: je weet van verhalen over een andere wereld op komst, van deze wereld omgekeerd - maar dat staat heel, heel ver af van de dagelijkse werkelijkheid. Het is een u-topie - er is geen-plaats voor in onze wereld. Ik heb tijdens mijn predikantschap nogal eens gedacht: het lijkt wel een stilzwijgende consensus in de kerk: we spreken van geloof op zondag, maar we weten dat het op maandag niet kan. Dat is de grootste verleiding van kerk en christendom. Dat kan de gestalte aannemen van de grootinquisiteur van Dostojewski die de teruggekomen Christus om zijn radicaliteit gaat vervolgen - maar het kan ook de miezerige gestalte aannemen van het smoren van elk geloof in fraaie algemeenheden die vooral niet mogen raken aan ons dagelijks bestaan, van het corrupte systeem achter de Panama Papers, van vluchtelingen die buitengehouden moeten worden, van de moeizame verhoudingen in werk en gezin. Dat brengt 'onze' paus geweldig samen: geloof en doen, gewoon vluchtelingen meenemen als je op Lesbos bent, zeggen waar het op staat bij het ontvangen van een Europese prijs.

De laatste bede is de *dip* van het Onze Vader. We zien onszelf wegzakken in alles wat ons betovert en roepen heel hard: help! Red ons! We zongen ervan: zend Jij het kwade? Maar wie ben jij dan? Het is de kreet van deze zondag na Hemelvaart: Jezus is weg, en redden we het zonder hem? Help! Red ons!

Is de macht van het kwade groter is dan de goedwillendheid van mensen? Laten we niet toegeven aan de verzoeking dat te geloven. Maar laten we ook niet gemakkelijk geloven dat mensen van nature geneigd zijn tot het goede, als je het maar uitlegt, als je ze maar opvoedt. Tussen die smalle marges loopt de nuchtere, zoekende, hachelijke weg van het geloven. Je kunt die weg alleen gaan in de hoop op redding door de Eeuwige, om het speciale van God bij je te houden.

Daar heb je elkaar voor nodig, ook om liederen te zingen: 'Zal ik mij maar overgeven aan het Wonder in mijn leven, aan de Liefde die mij heeft gezocht, aan de zon, de wind, het spelen als een kind...'. Een lied van het EUG-weekend dat ons brengt bij de lofzang die in de liturgie van de kerk aan het Onze Vader is toegevoegd: 'want van Jou is de kracht, de heerlijkheid en het Rijk, voor altijd. Amen.' Zo moge het zijn, zo zal het zijn.